

63078385-0	04/2018	הזמן הירוק	עמוד 14	1/2	26.18x33.05
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

יום ארתור רופין

צוות האירועים ל"חגיגות שנות השמונים לקיבוץ כפר רופין", החליט לפתוח אותן בחידוש מסורת רבת שנים של קיום יום המוקדש לארתור רופין, האיש שעל שמו נקרא המקום. קרוב לשלושים בני ובנות משפחת רופין המורחבת הגיעו לאירוע ושמעו כיצד נראה הקיבוץ היום

עודד הון

אם ארתור רופין, שנחשב לאבי ההתיישבות העובדת בארץ ישראל, היה מתעורר שבעים וחמש שנה לאחר פטירתו, הוא לא היה מאמין למראה עיניו כשהיה מבקר בקיבוץ הקרוי על שמו.

במקום גבעה חשופה שמסביבה ביצות מפיצות קרחת, מעל 40 מע"לות צלזיוס ברבים מימי הקיץ ובדואים עוינים מעבר לירדן, הוא היה מוצא היום יישוב פורה שקהילתו מונה 250 מבוגרים, 150 ילדים ובני נוער, המבסס את כלכלתו על ענפי גידול ומדגה, מפעל פלסטיקה, חיי נוח ותרבות ענפים, מרכז צפרות, פנימייה לנערות בסיכון ומכינה קדם-צבאית, וזו רשימה לא סגורה. גרעין "מסד" של "ייקים", צעירי דים מתנועות הנוער מגרמניה, התבקש לבנות קיבוץ, כיישוב הומה ומגדל בשנת 1938, על גבעה שכר חתאל ליד הירדן בעמק בית שאן

(כיום עמק המעינות). ארתור רופין, שעמד בראש מחלקת ההתיישבות בסוכנות היהודית, לא הצליח לשכנע את חברי גרעין לבחור מקום נוח יותר לבנות את קיבוץ. לבסוף נעתר לבקשתם כשהוא מעיר "אם הצעירים המשוגעים דווקא רוצים לבנות את הקיבוץ שם, תנו להם". הם "גמלו" לו על שינוי עמדתו בכך, שהתעקשו להחליף את שם הקיבוץ מ"מסד" ל"כפר רופין" עוד בימי חייו.

ראשונים בין הקיבוצים המתחדשים

צוות האירועים ל"חגיגות שנות השמונים לקיבוץ כפר רופין", החליט לפתוח אותן בחידוש המסורת רבת שנים של יום המוקדש לאדם שחלקו רב בהקמת שרשרת הקיבוצים והמושבים, שהייתה התשתית ההתיישבותית בארץ ישראל. כסיועו של ארתור רופין כמו רגניה וכנרת, הוא יום את עליית יהודי תימן הגדולה הראשונה, ההלוואה הראשונה להקמת "אחוות בית" בתל

אביב, ייסוד הקואופרציה והמושבה במרחביה, הקמת "הברת הכשרת היישוב" ומייסדי שכונת רחביה בירושלים שברחוב רמב"ן עומד עד היום ביתו.

"יום רופין" שנערך לאחרונה בבית רופין, בית התרבות של הקיבוץ, הכניז על הגבעה בה נבנה ושיפוצו הושלם השנה, ספוג בהיסטוריה של המקום. השיפוצ התאפשר הודות להשקעה של קרוב לארבע מאות אלף שקלים, בהשתתפות הקיבוץ, הרשות לפיתוח הנגב והגליל ובסיוע המועצה האיזורית עמק המעינות. הבית נבנה בשנת 1965, סמוך לבית התרבות הישן שהוסב לכיתות לימוד. בשנים הראשונות שימש להצגות ואירועי הווי ותדירות ורבים מהחברים הותיקים עוד זוכרים את ליל סדר הפסח שנערך בו בשנת 1969. רפי נתן, דור שני למקימי כפר רופין מספר: "זו הייתה תקופת מלחמת ההתשה ואורח החיים היה אלוף פיקוד הצפון, דוד אלעזר. באמצע קריאת ההגדה נפתחה הפגזה כבדה על הגבעה מהצד הירדני ופגעה במגדל המים הישן, הסמוך לבית רופין. הבית תוכנן מראש למצבים אלה וישירות ממנו מוליכה דרך למקלט בו הצטופפו החברים ואורחי סדר הפסח שהושלם לאחר שפסקה ההפגזה".

עם השנים, התמעטה הפעילות בבית רופין ולמעלה משלושים שנה חדל לתפקד כמרכז החיים התרבותיים של הקיבוץ, בעיקר עקב משאבים כלכליים שהיו חסרים לשיפוצו.

גם לכותב כתבה זו, כיליד קיבוץ כפר רופין, יש זיכרונות לא מעטים מהקיבוץ. כשהצטרפה לקיבוץ בשנת 1942 הקבוצה הצ'כית, חברי תנועת מכבי הצעיר, אמי הייתה סנדלרית הקיבוץ. הסנדלרייה מור קמה בקומה התחתונה של מגדל המים, שהשקיף על נהר הירדן ממזרח, על קיבוץ מעוז חיים מצפון מערב ועל קיבוץ טירת צבי מדרום. כילד בן שש הייתי "עוזר" לה בדיקת מסמרי נעליים ברצפת העץ של מקום עבודתה.

יום רופין נפתח במידע ודיונים ב"שולחנות עגולים" בנושאים הקשורים בכלכלת הקיבוץ, קליטה, תרבות, מכינת העמק ו"הקיבוץ המחדש". קרוב לשלושים בני ובנות המשפחה המורחבת של משפחת רופין שאלו ושמעו מפי חברי הקיבוץ

כיצד הוא נראה היום, שמונים שנה מהיווסדו. ענפי המשפחה של ארתור רופין הפזורים היום במכמורת, ירושלים, כפר סבא, רעננה ותל אביב, התעניינו בעיקר בנושאי "הקיבוץ המתחדש" ובקליטת חברים חדשים לקהילה.

איתן יציב, מוותיקי הקיבוץ, ציין את תרומתה של כפר רופין לתחיית התהליך של הקיבוץ המתחדש: "בשנת 1999 היינו הקיבוץ הראשון שון בו גובש ומומש הדגם הראשון בתנועה הקיבוצית ל"שידוך הנכסים", שהפך את חברי הקיבוץ לבעלי מניות בנכסים היצרניים בקיבוץ. ההליך לא כלל בשלב זה את שיוך הדירות, שהושלם רק בשנת 2014. אמי יפה ז"ל, שהייתה האחראית על המטבח במשך עשרות בשנים, אמרה לי תמיד 'הקיבוץ הוא שלי'. אני נהיית לתקן אותה ולהסביר כי פורמלית אין שום דבר מהרכוש הקיבוצי השייך לה אישית והוא שייך למעשה לאגודה השיתופית כפר רופין. זהו בדיוק התהליך המורכב אותו הובנו כראשון הקיבוצים לשייך את נכסי הקיבוץ לחברים, בהקמת חברת אחזקות ושתי חברות בע"מ, שלגביהן 26 אחוז מהנכסים יישארו באגודה השיתופית ו-74 אחוזים יחזיקו חברי הקיבוץ".

כשהובא המהלך, שני חשב אז למהפכה, לפני עו"ד אורי זליגמן, אז רשם האגודות השייכות, הוא לא ידע איך לסווג. מאמצים רבים הושקעו בהשלמת התהליך, שסופו במודל תיאגור אמצעי הייצור והקצאה של מניות לחברים, תהליך לו היו שותפים התנועה הקיבוצית, מינהל מקרקעי ישראל, המטה לביצוע הסדר הקיבוצים וצוות מטעם הקיבוץ.

בשולחן העגול שהוקדש לקליטה של חברים ומתיישבים בקיבוץ, הסבירה ליאורה גלבוע לבני משפחת רופין את חזון כפר רופין המבוסס רעיונית על ערכי הקיבוץ המתחדש ומע

שית על יסודות כלכליים: "הקהילה שלנו משותפת לחברי הקיבוץ ולמתיישבים שכולם ריבוניים ועצמאיים מבחינה כלכלית. היא שוכנת בסביבה כפרית-חקלאית ומנוהלת על בסיס ערכים מוסכמים ואינטרסים משותפים. חברי הקיבוץ מחזיקים מניות בחברה הכלכלית של כפר רופין, נהנים מביטחון סוציאלי ומנהלים במשותף משק מגוון וריכוזי. גלבוע, הברת הקיבוץ האחרת לקליטה, לא חוסכת פרגון עצמי לקיבוצה, כשהיא משווקת את שכונת הרקלים החדשה העומדת להיבנות במקום ומציגה חוברת מהודרת הקוראת למשפחות להרשם כמועמדות לקליטה: "אנו מנהלים קהילה מגוונת ויציבה, שלחבריה תחושת שייכות, גאוות יחידה וגורל משותף. מקיימים שירותים קהילתיים ברמה גבוהה ופועלים ברוח התנדבותית ומעורבות אישית. בנוסף, אנו קהילה מקורית ודינמית, המבוססת על הוגנות אישית וקהילתית המבוססת על מנהיגות משתפת, נחושה ומחוייבת. אנו מש

הנכדה שולמית הכהן, העלתה זיכרונות על הסבא שלה. צילומים מהאירוע: אקי פלקסר

ארבעה דורות: יושב במרכז: רפי רופין בן 99 בנו של ארתור רופין. מימין: הנכד תור (תיאודור) על שם סבו. משמאל: הנכד רוני. עומד: ארז רופין, נין של ארתור רופין, התינוק שבידי: בן נין.

63078386-1	04/2018	הזמן הירוק	עמוד 15	2/2	26.4x33.25
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

לבים עזרה הרדית ואחריות אישית בתוך סביבה מאתגרת, על בסיס של גיבוש חברתי והצלחה כלכלית.

רכישה נרחבת של אדמות בארץ ישראל

מי שסוקר את תולדות חייו של ארתור רופין לא יכול שלא להתפעל מכל אותם מעשים אותם יזם או בהם היה מעורב, שבלשון ההיסטוריונים נקראו "הציונות המעשית", ולמעשה היו המשך לחזונו של תיאודור הרצל שביססו בסופו של דבר את המדינה שבדרך.

הוא נולד ב-1876. בשנת 1905, בגיל 29, הצטרף לתנועה הציונית, והשתתף בקונגרס הציוני בבזל שנה לאחר מותו של הרצל. שנתיים לאחר מכן נשלח על ידי נשיא ההסתדרות הציונית דוד וולפסון לארץ ישראל לבדוק את האפשרויות לפיי תוח החקלאות והתעשייה. בדו"ח שהגיש לקונגרס הציוני הוא המליץ על רכישה נרחבת של אדמות בארץ ישראל והשגת רוב יהודי בגליל וב-מישור החוף.

לאחר הגשת הדו"ח עלה רופין לארץ ישראל וייסד ביפו את "המשרד הארצישראלי" שלמעשה כיוון וניהל באותן שנים את ההתיישבות מטעם התנועה הציונית העולמית. הוא הצליח תוך מספר שנים לרכוש את הכוחות הפועלים ביישוב וב-מירה רבה "המשרד הארצישראלי" שבראשו עמד כמייצג ומתאם בין גופים ציוניים רבים כקק"ל, הכשרת היישוב, בצלאל ועוד. מלכתחילה מטרתו הייתה הקמת בסיס יהודי עצמאי בארץ ישראל, ללא תלות בתורכים, בבריטים או בערבים. תקציר היריעה לפרט את יוזמותיו של רופין בשנים מוקדמות אלה, אך די אם נזכיר את הקמת חוות חקלאיות להתיישבות חקלאית בחיטין, אום ג'וני, בן שמן, חולדה, פוריה, שרונה, כפר אוריה, עפולה ועוד שהיו הבסיס הראשוני להפיכתן ליישובי קבע.

כשהתמנה לפרופסור לסוציולוגיה יהודית באוניברסיטה העברית ב-1926 היה ממייסדי "ברית שלום", יחד עם פרופסורים כהוגו ברגמן, שדגלה במדינה דו-לאומית. אבל שלוש שנים אחר כך, לאחר הטבח בחברון בזמן מאורעות תרפ"ט, פרש מהברית ומהשקפותיה ואף סירב לדון בויתור כלשהו על עליית יהודים ועל רכישת קרקעות: "רק נוכחות יהודית חזקה תשכנע את הערבים שלא יהיה להם שום סיכוי להיפטר מאתנו", כתב.

כתשולחן עגול ב"יום ארתור רופין".

על ארתור רופין נמתחה בקורת קשה, בעיקר לאחר מותו, על השקפותיו הגזעניות כביכול. בצעירותו עסק בשאלה כיצד לשמר את קיום העם היהודי וסבר שנישואי תערובת מזיקים לשימור התכונות הטובות של הגזע היהודי ויש להקטין את הנטייה של היהודים לעסוק במסחר ולעבור לפרנסה מחקלאות. כפרו פסור לסוציולוגיה הוא כתב מסמך המסווג את הגזע היהודי לשמונה טיפוסים הנבדלים בצורת אפם, מה טיפוס האשורי-בוכארי ועד לאשכנזי-גוראדי.

לגבי יהודי אתיופיה טען רופין, בשנות השלושים של המאה שעברה, שהם אינם יהודים בגזעם והם "כור" שים שגורו בכוח החרב במאה השנייה לפני הספירה ואין להם קשר דם ליהודים..... ומספרם בפלשתינה אינו צריך לגדול". עם זאת, כשהגיד עה העת להחליט בסוכנות היהודית על מתן סרטיפיקטים לאתיופים הוא הצביע בעד.

רופין היה היוזם העיקרי לעליית יהודי תימן בתחילת המאה העשרים. הוא שלח את שמואל יבנאלי לתימן כדי לארגן את העליה ואחר כך את הטיפול בקליטתם בארץ ישראל. עם זאת לא הסתיר רופין את דעתו כי יהודי תימן הם "כוח עבודה זול", על פי ספרו של פרו פסור יהודה ניני על יהודי תימן שיצא לאור בשנת 2000.

במשפחתו של ארתור רופין דווחים בשאט נפש ביקורת זו ומעמידים מולה את מפעלו הציוני הגדול ואת העובדה שלמרות השקפותיו אלה, בתוקף תפקידיו הוא היה מראשי הדואגים לקליטתם בארץ של יהודי תימן ואתיופיה. ההצעות שהועלו לאחרונה, להחליף או למחוק את שמותיהם של גיורא יוספטל וארתור

כאחד היוזמים ומנחה "יום רופין" הוא סיכם את האירוע כמוצלח, יום שבו משפחת רופין והקיבוץ עצמו יצאו מרוצים, גם מהידוק הקשרים המחודש בין המשפחה לקיבוץ, עם רצון לעתיד לקיים בכל שנה אירוע דומה.

כשאני יורד מגבעת בית רופין עם תום "יום רופין", אני לא מתאפק לבקר בכמה ממחוזות ילדותי באזור המגורים. בניין האבן הראשון בקיבוץ ששימש אותי ובני כתתי כבית התינוקות, עדיין עומד על תילו, אם כי החליף את יעודו. אז עולה בראשי הרעיון שאולי כדאי לשחזר את בית התינוקות שנבנה בשנות ה-40 של המאה שעברה ולצרפו ל"מוזיאון הקיבוץ" המחפש כעת אכסניה באחד הקיבוצים בארץ. אך רעיון זה הוא כבר נושא לכתבה אחרת.

משפחת רופין

לאשה את את חנה, אחותו של דוד הכהן. שבט רופין מונה היום עשרות משפחות וביניהם תמצא את צאצאיהם של שמות ידועים, עקב חיתון, כדוד הכהן, יגאל ידן וצבי דינשטיין.

מרשימת הברכות ביום רופין נעדר מטעמי בריאות בנו, רפי רופין בן תשעים ותשע, שהקים את כפר הדייגים מכמורת. בשם משפחת רופין הודתה לקיבוץ הנכדה שולמית הכהן, שהעלתה זיכרונות על הסבא שלה, שהיה מושיב אותה על ברכיו ושר לי שירי ילדים בשפת האם שלו בגרמנית.

יובל דרור, פרופסור למדיניות ולתולדות החינוך באוניברסיטת תל אביב ומכללת תל חי, בנה את ביתו בהרחבה בכפר רופין בשנת 2001, כחבר בעצמאות כלכלית.